

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Укладення договору оренди транспортних засобів базується на додержанні принципів цивільного права України, які викладені в Конституції України, Цивільному кодексі України та закріплені в інших нормативних актах України. Зокрема, найбільш чітко проявляється принцип свободи особистості, який означає свободу людини в самовизначенні, у визнанні за нею всіх невід'ємних прав у різних сферах громадського життя, які ні ким, в тому числі й державою, не повинні порушатись. Із принципу свободи особистості випливає свобода власності, свобода підприємництва та свобода договору [1, с.23].

Проект Цивільного кодексу України (ст. 3) безпосередньо передбачає принцип свободи договору, що обумовлено відсутністю вичерпного переліку договорів в цивільному праві України. Згідно ч.1 ст.4 ЦК України можливе укладення договору, який і не передбачений законом, але й не суперечить йому. Сторони є вільними у виборі контрагента, у визначенні умов договору з урахуванням вимог чинних правових актів та звичаїв ділового обороту, як викладено в ст.ст. 6 та 659 проекту ЦК України.

В законодавчих актах, що діяли під час існування СРСР, мали місце лише окремі елементи свободи договору, а взагалі існував плановий характер більшості договірних зв'язків між підприємствами народного господарства.

На сучасному етапі становлення ринкової економіки, яка базується на вільному здійсненні підприємницької діяльності, та поновлення нормативної бази згідно вимогам суспільних правовідносин, принцип свободи договору має особливе значення.

Оренда транспортних засобів є одним із варіантів задоволення потреб як державних, так і недержавних господарюючих суб'єктів у засобах виробництва, у яких не завжди є фінансова можливість придбати той або інший транспортний засіб у зв'язку з його високою вартістю. Враховуючи це, на сьогоднішній день існує реальна можливість укласти договір оренди певного транспортного засобу, з метою подальшого отримання прибутку, підвищення рентабельності підприємства і т.д., при цьому воля сторін продиктована власними потребами, а не плановим завданням.

У правовій літературі поняття свободи договору характеризується певними рисами. Це вільне волевиявлення сторін під час укладання договору, вільне визначення предмету договору (при умові, якщо він не вилучений з цивільного обігу), вільне визначення умов договору, вибір форми договору, розірвання договору лише за вимогою однієї з сторін, визначення наслідків невиконання або неналежного виконання умов договору, можливість лише цивільної відповідальності за невиконання або неналежне виконання договору [2, с.231].

Такий підхід здається доцільним і при укладенні договору оренди транспортних засобів як різновиду цивільно-правових угод.

Договори оренди транспортних засобів, які тимчасово не використовуються власником, укладаються на підставі вільного волевиявлення сторін. Для орендодавця воно обумовлено економічною необхідністю більш ефективного використання транспортного засобу з метою отримання прибутку. Волевиявлення орендатора пов'язане з потребою у транспортному засобі, від задоволення якої залежить повноцінне виконання ним своїх підприємницьких цілей.

Згідно з ч.1 ст.153 ЦК України, договір вважається укладеним, коли між сторонами досягнуто згоди по всім істотним умовам. В процесі досягнення згоди контрагенти являються юридично рівноправними, тобто мається на увазі, рівність юридичних позицій, можливість пропонувати та відхилити умови договору.

Слід відмітити, що на сьогоднішній день законодавство не визначає, які умови договору оренди транспортного засобу слід вважати істотними. Сторони вказаного договору вимушені орієнтуватися на перелік істотних умов, зазначених у ст.10 Закону України «Про оренду державного майна» від 14.03.1995р.: об'єкт оренди (склад і вартість); термін, на який заключено договір; орендна плата, порядок використання амортизаційних відрахувань; відновлення орендованого майна й умови його повернення; виконання зобов'язань; відповідальність сторін; страхування орендарем взятого в оренду майна; обов'язки сторін по забезпеченню пожежної безпеки орендованого майна. Президія Вищого арбітражного суду України в роз'ясненні від 7.12.1995р. №02-5/874 також підтвердила необхідність орієнтування сторін на вищевказаний перелік при укладенні договорів оренди.

За згодою сторін у договорі оренди транспортних засобів можуть бути й інші умови, відносно яких за заявою однієї з сторін повинно бути досягнуто згоди (ч.2 ст.153 ЦК України). Але суб'єктивно істотні умови не повинні заперечувати ні нормам закону, ні загальним положенням і змісту цивільного законодавства [3, с.36].

Таким чином, договірні відносини між орендодавцем транспортного засобу і орендарем виникають за умови досягнення згоди між ними за всіма істотними умовами договору та надання цій згоді певної форми.

Цивільним законодавством України передбачений особливий порядок укладення договорів, які застосовуються переважно в сфері підприємництва та господарювання, до числа котрих відноситься й договір оренди транспортних засобів.

У вітчизняній літературі виділяються дві стадії укладення договору: оферта та акцепт. Також існує думка про існування трьох стадій: направлення оферти, прийняття пропозиції про укладення договору (акцепт), отримання акцепту відправителем оферти [2, с.246]. Останній варіант здається більш справедливим, тому що підкреслюється юридичне значення отримання акцепту особою, що направила оферту.

Офертою визнається направлена одній або декільком особам пропозиція укласти договір. Якщо пропозиція зроблена невизначеній кількості осіб,

вона являється публічною офертою. Але в цьому разі негайна заява про акцепт цієї оферти могла б привести до укладення договорів на більшу кількість транспортних засобів, ніж має орендодавець або потребує орендаратор.

Слід звернути увагу, що в разі публічної оферти на момент укладення договору особа визначається і договір укладається вже з певною стороною. Теорія цивільного права розглядає подібні об'яви по радіо, телебаченню, в пресі, що звернені до невизначеної кількості осіб, не як оферту, а як рекламу.

Пропозиція укласти договір (оферта) повинна бути направлена до однієї або декілька визначених осіб; повинна висловлювати намір особи, яка зробила пропозицію, вважати себе такою, що уклала договір з адресатом оферти; повинна містити істотні умови договору (як правило, надається примірник договору в тому вигляді, в якому пропонується його укласти).

Враховуючи порядок досягнення згоди між сторонами, можна зробити висновок, що договір оренди транспортних засобів є угодою на приєднання. Звичайно, приєднання не означає беззастережну згоду, але характер процесу визначення варіанту договору, який би задовольнив контрагентів, саме такий.

Цивільний кодекс передбачає укладення договору за пропозицією, зробленою без зазначення терміну для відповіді та із зазначенням такого терміну. Таким чином, щоб уникнути непорозумінь, в процесі досягнення згоди контрагенти повинні керуватися правилами, викладеними у ст.ст. 156, 157, 158 ЦК України. Також визначений порядок подання доповнень до первісної пропозиції та висування особистого варіанту договору стороною, що отримала оферту.

Відповідь особи, якій направлена оферта, про її прийняття, визнається акцептом. Як і оферта, акцепт є засобом волевиявлення. Якщо акцептант відсилає відповідь із згодою про укладення договору, він виказує намір вступити в договірні відносини.

Воля акцептанта, на відміну від оферента, юридично не пов'язана з пропозицією. Тому він може взагалі не дати ніякої відповіді, або може погодитись з офертою на тих або інших умовах. Якщо до первісної оферти додаються інші умови, така відповідь вважається новою офертою.

Таким чином, у відповіді (акцепті) повинно бути вказано, в якій мірі визнається пропозиція, та якщо оферта передбачає певний термін для відповіді, акцепт повинен бути надісланий в указаний термін.

В ЦК України встановлені такі форми акцепту як письмова, усна, мовчання та конклюдентні дії. Але до договору оренди транспортних засобів може бути застосована письмова форма акцепту, тому що закон передбачає письмову форму договору цього виду. Уявляється, що конклюдентні дії також можуть бути варіантом акцепту в даному разі. Виконання конклюдентних дій свідчить про намір особи вступити в угоду, що припускає в подальшому укладення договору з визначенням всіх істотних умов. Конклюдентні дії недопустимі, якщо в оферті є певні вимоги до акцепту, які не допускають його виконання подібним засобом.

Однією з особливостей укладення договору оренди транспортних засобів є наявність супроводжувального документу. Цим документом являється акт прийому-передачі транспортного засобу. Призначення цього документу в

тім, що в ньому досконало описуються якісні характеристики предмету договору, тобто транспортного засобу, а також визначається технічний стан транспортного засобу на момент його передачі орендодавцем орендарю. Наявність цього документу в подальшому звільняє контрагентів від суперечок на предмет рівня придатності транспортного засобу до експлуатації.

Договір оренди транспортних засобів укладається в письмовій формі згідно із ст.44 ЦК України та Законом України «Про оренду державного майна». Якщо сторони погодились укласти договір в певній формі, він вважається укладеним з моменту надання йому обумовленої форми (ч.1 ст.154 ЦК). Порушення цієї умови перешкоджає захист прав однієї з сторін в разі судового спору. Як свідчить судова практика, відсутність договору не ліквідує угоду, але ставить перед зацікавленою стороною певні труднощі.

Список літератури: 1. Гражданское право. Ч.1. / Под ред. А.А. Пушкина. В.М. Самойленко, Х., 1996. 2. Актуальные проблемы гражданского права / Под ред. М.И. Брагинского, М., 1999. 3. Левенсон Д.С. Договор аренды транспортных средств, М., 1969.

Надійшла до редколегії 6.03.2001р

*І.В. Венедіктова,
ад'юнкт каф. цивільно-правових дисциплін
Нац. ун-ту внутр. справ*

ФІДУЦІАРНІ УГОДИ В СУЧАСНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Фідуціарні угоди – це привид Стародавнього Риму, відголосок англосаксонської системи права чи реальні відносини, що відрізняються від інших цивільно-правових угод певним нюансом – значним ступенем довіри?

І.Б. Новіцький вказує на те, що всі зобов'язання за своєю природою є відносинами, що ґрунтуються на вірі (довірчими, фідуціарними, кредитними від латинського *credo* – вірю) відносинами. Вони розраховані на майбутнє, при установленні зобов'язання дії зобов'язаної особи ще тільки будуть відбуватися [1, с.117].

Вчені згадують, що фідуціарні відносини були відомі ще у Давньому Єгипті: «Я, Уах, передаю моїй жінці Шефту все майно, що перейшло мені від мого брата Акрена. Вона же має передати його одному з наших спільних дітей. Обраний мною Гебу має прийняти протегування над моїм сином...» [2, с.28]. Це приклад давнього заповіту. Генкін А.С. відносить його до фідуціарних угод, як і правила опікунства і управлінням капіталами за довіреністю, що містилися в грецьких сводах Солона, оскільки вони підтвержували право людини на вибір особи, якій довірялось управління власністю або вчинення інших дій в інтересах уставника таких правовідносин [2, с.29].

Fiducia – це перенос квіритського права власності на річ в формі манціпації або ін'юресесії на довірену особу, яка в той же час зобов'язується повернути річ після того, коли мета дій сторін буде досягнута. Фідучея відноситься до найдавніших інститутів римського права. Фактично, вона перестала існувати разом з класичним періодом. Бартошек відсилає нас також до